СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 124. Джерзі Сіті, Н. Дж., вівторок, 28-го травня 1940. — No. 124. Jersey City, N. J., Tuesday, May 28, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода": BErgen 4-0237. 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ПО КОНҐРЕСІ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

ВАШИНҐТОН. — Дуже багато українців, що прибули на Конґрес Американських Українців як делеґати чи гості, залишились у Вашинґтоні ще через суботу і неділю. Многі відвідували конґресменів і сенаторів, а інші поїхали відвідати Мавнт Вернон і дім та гріб Юрія Вашинґтона, або народній цвинтар в Арлінґтон, де спочивають оборонці й герої краю і де є величавий памятник Незнаного Жовніра.

У Вашинґтон Готелі всюди видно ґрупи українців, що перечитують місцеву американську пресу та живо розмовляють на тему відбувшого конґресу, про який є таке знамените звідомлення в місцевій пресі. Ніхто не може вийти з того чару, якого зазнав на концерті Української Пісні, під проводом славного Олександра Кошиця. Усі з гордістю закуповують вашинґтонські ґазети зо знаменитими критиками про цей концерт, щоб завести їх до своїх місцевостей і показати своїм і чужим.

(Від редакції: Попередня новинка про Конґрес була подана телефоном з Вашинґтону, а в наступному числі буде обширний опис перебігу Конґресу, а окремо буде про концерт).

ПРЕЗИДЕНТ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ОБОРОНУ.

ВАШИНҐТОН. — В спокійній промові, виголошеній минулої неділі вечором через радіо президент запевнив американських громадян, що їм не грозить ніяка зверхня небезпека, бо уряд передбачає [illegible] до них підготовляється. Президент навів подрібно, що осягнено в останніх літах за ті біліони, що їх ухвалено на зброєння. Американська фльота одна з найкращих на світі, армія також осягнула вершка свого мирного стану. Але на тім не кінець: уряд далі буде розбудовувати американські збройні сили, щоб бути вцілости забезпеченим від всякого можливого зверхнього нападу. Президент закликав американських громадян, щоб задержали рівновагу і уникали гістерії. Він також підкреслив, що є небезпека з середини, від тих ворогів Америки, що заховались внутрі американської суспільности і працюють на користь чужих сил. Проти тих елементів треба звести рішучу боротьбу, казав президент.

МОЛОДЬ НЕ СЛУХАЄ ПАНІ РУЗВЕЛТ.

НЮ ЙОРК. — Хоч пані Рузвелт багато разів ставала в оборону конґресу американської молоді, проте той конґрес тепер не послухав поради пані Рузвелт, щоби одобрити теперішню програму зброєння Америки. Пані Рузвелт виголосила промову перед нюйорською філією цього конґресу і сказала, що теперішній плян зброєння має на увазі не аґресивні, тільки оборонні цілі. Ніхто нехоче шукати війни десь поза Америкою, казала вона, але війна готова прийти до наших берегів. Саме на цей випадок збройться нині Америка і кожний громадянин повинен піддержати це зброєння. Проте згаданий конґрес молоді ухвалив резолюцію, яка таврує те зброєння. Конґрес також справив велику овацію нюйорському комунізуючому конґресменові Маркантоніеві, який сказав, що лиш люди, яким брак чести, можуть говорити, що теперішне зброєння має оборонний, а не нападаючий характер. Пані Рузелт цеї завваги не чула, бо вийшла з конґресу ще заки прийшов до слова Маркантоніо.

НАСТРОЇ В КОНҐРЕСІ.

ВАШИНҐТОН. — В федеральнім конґресі тепер відбуваються наради над двома справами, які фактично творять одну цілість: над справою зброєння, будови воєнних машин, літаків і т. п., та над справою охорони зо середини, себто над боротьбою з „пятою колюмною". Юридичний конґресовий підкомітет виробив вже законопроект, який задумує в найблищих днях внести перед конґрес, щоб усіх чужинців, яким буде доказано шпиґунство, або підривна робота звернена на ослаблення оборонних сил Америки, чи спроби повалення силою американського уряду, депортовано. Також цей законопроект передбачає, що всі чужинці, мусітимуть реєструватись на поліції, або на почтових урядах і там залишати свої адреси, назвища, та відтиски пальців. До чужинців зараховується всіх тих, що не мають повних громадянських паперів.

ДЖОРДЖІЯ ПРОТИ ЧУЖИНЦІВ.

АТЛЯНТА. — Ґубернатор Джорджії, Риверс, зарядив, щоб відобрано всім чужинцям дозволи на торговлю. Опісля той приказ згагіднено і позбавлення вести який небудь бизнес пристосовано лиш до тих чужинців, що не вибрали перших громадянських паперів.

U. S. UKRAINIAN CONCLAVE BACKS FOREIGN POLICY

CONGRESS HERE CALLS ON RACE TO STRIVE FOR NATIONAL STATUS

More than 1,000 Ukrainian-Americans meeting yesterday at the Washington Hotel expressed "complete accord with the foreign policy of the present Administration" of the United States.

The congress of 2,500 Ukrainian organizations of this country, in one of a number of resolutions, declared:

"Considering the present dangerous situation throughout the world, caused by totalitarian governments, the congress is fully cognizant of the need for measures necessary to the defense of America and her liberties. Therefore, we appeal to our people to support such measures of the Government of the United States in every ways."

CALL FOR INDEPENDENCE

American foreign policy, the congrees said, "aims to free and widen the scope of international trade, to bring about a gradual world disarmament and recognizes the right of all peoples to self-determination."

The congress, attended by industrial workers from the coal fields and noted professional and literary men, was concerned principally, however, with efforts to liberate their homeland, now partitioned among Russia, Germany, Hungary and Rumania.

"We affirm once more before America and the world in general that the Ukraine desires to become, can and should be an independent state and that the recognition of her right to national self-determination is in the interest of her people and in the interest of peace in Europe," the congress declared.

The congress said 40,000,000 Ukrainians abroad "are subject to political oppression and economic expoitation."

"Remembering clearly the misery which drove us from our enslaved native land and appreciating the opportunities for a better and fuller life which we found in free America, we, Ukrainian immigrants and our American-born children, express a sincere hope that the Ukrainians in Europe will unite all their forces in their struggle for an independent, united and democratic Ukraine."

The Slavic delegates heard a number of Senators, Representatives and other speakers express accord with their hope for a free Ukraine.

BOLAND ENCOURAGES HOPES

Representative Boland, of Pennsylvania, Democratic whip of the House, told them he believed the Roosevelt administration would remain in office until the international picture has "cleared," and then give its attention to the rights of Ukrainians and other oppressed Europeans.

Representative Voorhis (Democrat), of California, declared the solution of this country's domestic problems was "quite as important as any other phase of national defense."

Representative O'Day (Democrat), of New York, said she had "almost given up hope of organizing a conference of all women of the world to settle things peacefully.

Representative Sabath (Democrat), of Illinois, condemned "subversive and disloyal activities by people who have been accorded the privilege of living in America," and said the United States always could depend on the "loyalty and devotion to American institutions" of Ukrainians here.

Senator Guffey (Democrat), of Pennsylvania, said an independent Ukraine was one of President Wilson's plans.

IRISH FIGHT RECALLED

Senator Maloney (Democrat), of Connecticut, expressing sympathy with the Ukrainians' plight, pointed out that his people, the Irish, fought 700 years for liberty.

Other speakers included Representative Flannery (Democrat), of Pennsylvania; Representative Walter (Democrat), of Pennsylvania; Representattive Rockefeller (Republican), of New York; Senator Davis (Republican), of Pennsylvania; L. W. Robert, secretary of the Democratic National Committee; Marie S. Gambal, of New York, American-Ukrainian writer; Stephan Shumeyko, of Jersey City, editor of the Ukrainian Weekly; Dr. Luke Myshuha, of Jersey City, editor of Svoboda; Miroslav Sichinsky, of Scranton, Pa., president of the Ukrainian Workingmen's Association, and Prof. Vladimir Timoshenko, of Stamford University.

(The Washington Post: Saturday, May 25, 1940)

UKRAINIAN CHORUS DELIGHTS WITH SONGS

By ELENA De SAYN.

The American-Ukrainian Congress, which brought to Waschington more than 1,000 persons, including 800 delegates from all over the United States, concluded with a concert of Ukrainian music last night at the Washington Hotel, presented by the Ukrainian Chorus under the direction of Alexander Koshetz, composer and promoter of national art. This gathering was a duplication of a past congress 25 years ago which was accompanied by a similar program of songs. The national costume of the women added greatly to the color of the group on the stage.

This was an occasion upon which the vitality and the vigor of the two nationalities found an outlet in song which poured forth from young and healthy throats, bleding to perfection. Mellowed and polished by the skill of an outstanding leader, the singing was distinguished by a rich quality of tone, resonance, nuance and phrasing, all of which was greeted with enthusiasm by a musical audience representative of an American-born generation.

The interesting and varied program included several Cossack and battle songs for male chorus, ranging from the 16th century onward. After the intermission, there were patriotic and folk songs for mixed chorus and soli by Maria Hrebenetzka, soprano, who, in addition to those schaduled, sang a few more songs to make up for the absence of Michael Holynsky, tenor, who did not appear. Her high and brillant voice filled the large hall and her general delivery spoke of experience. A sameness in the type of selections prevented one from judging her versatility and her greater ability to modulate her tones in accordance with the meaning of words. Mme. Hrebenetzka's printed selections were a ballad by Lysenko entitled "Duma" and "Povernulash Z Hameriki Do Domu," by a modern composer, adapted for voice by Michael Hayvoronsky.

An address was made by Dr. Halyczyn in the first part of the program, who urged unity in bringing about Ukrainian independence. Unfortunately, with the exception of the singing of the "Star Spangled Banner" by the chorus, there was no other exhibition of patriotic sentiments.

(The Evening Star, Washington, D. C., Saturday, May 25, 1940)

БЕРЕЖУТЬ ЛЕТНИЩА

НЮ ЙОРК. — Спеціяльну поліцію поуставлювано на летунськім майдані Ля Ґвардії в Ню Йорку, а то тому, що підозрівають можливість саботажу. Також уведено нові розпорядки, на основі яких публиці вже не буде вільно відвідувати, навіть під охороною спеціяльних сторожін, летунських ґанґарів.

ФАРМЕРСЬКИЙ ЕКСПОРТ І ВІЙНА

ВАШИНҐТОН. — Секретар хліборобства, Валас, заявив, що внаслідок війни треба сподіватись, що американський експорт фармерських продуктів зменшиться знов на одну третиту і в тій самій мірі викличе внутрі надпродукцію.

ПОЛІЦІЯ ВРЯТУВАЛА КОМУНІСТА

ПІКІН (Іліной). — Місцева поліція мусіла прийти на поміч одному комуністичному аґітаторові, що роздавав серед людей летючки. Люди були тим так розлючені, що схопили його і почали побивати. Щойно поліція врятувала комуніста.

УЖЕ ПОДАЮТЬ ДАТУ, КОЛИ ІТАЛІЯ ПІДЕ ДО ВІЙНИ.

РИМ. — Від дня 1. червня не буде можна в Італії вживати ґазоліни для приватного вжитку, хіба за окремим дозволом влади. До цього зарядження привязують таку вагу, що вже отверто говорять, що Італія приступить до війни по боці Німеччини з днем 10. червня. Уже те, що говориться про дату, є дуже виразним виявом того воєнного сентименту, що тепер панує в Італії.

ДАРУЮТЬ АМБУЛЯНС.
„Американський Корпус Амбулянсових Добровольців" дарує французькому комісареві на Світовій Виставі в Ню Йорку цей новий амбулянс.

НІМЦІ ГОТУЮТЬСЯ ДО НАПАДУ НА АНҐЛІЮ

БЕРЛІН. — Німецьке командування проголосило, що французька пристань Кале є вже в німецьких руках. Здобуто її по дуже завзятій боротьбі. Таким чином, підкреслюють німецькі ґазети, німецькі війська стоять тепер у Фляндрії напроти анґлійської пристані Доверу. Німецькі жовніри можуть тепер уже бачити голими очима британські береги, а німецькі гармати можуть ті береги обстрілювати і тим допомагати виладуванню німецьких військ на анґлійську землю. Американські кореспонденти, що про це доносять, додають, що з того, про що говорять у Берліні, виходить, що Німеччина зверне тепер усю свою увагу на боротьбу з Анґлією при допомозі літаків. Німецькі бомбовози можуть тепер долітати з Кале до Анґлії за яких 8 мінут. Німці готуються теж атакувати наново й британську фльоту, а це при помочі субмарин.

БЕРУТЬСЯ ОБОРОНЯТИ АНҐЛІЮ.

ЛОНДОН. — Уся увага британців звернена тепер у першу чергу на Анґлію, а не так на те, що діється на европейському суходолі. Це вже ясне, що німці захочуть напасти на саму анґлійську землю. Принаймні анґлійці з таким рахуються. І то дуже серіозно, бо саме через те назначено тепер ґенерала сера Едмунда Айронсайда, що був досі начальником імперіяльного ґенерального штабу, начальником краєвої оборони. Його давне місце заняв сер Джан Діл. Ця зміна наступила зараз по тому, як німці заняли важну французьку пристань Бульон, що є віддалена тільки 26 миль від Анґлії. Вже обложено барикадами ціле британське побереже, вздовж Каналу Ля Манш.

ТРИ НІМЕЦЬКІ ПЛЯНИ.

БЕРЛІН. — Куди підуть німці? Тим зацікавлені всюди в світі, а особливо, річ природня, в Німеччині, а ще більше в Франції й Анґлії. Кажуть, що німці мають три пляни. Один — це напад на Анґлію. Другий — це наступ на Париж. Третій — це здобуття Лінію Мажіно.

НЕ ДБАЮТЬ ПРО ЛЮДСЬКІ ЖЕРТВИ.

ПАРИЖ. — Французькі комунікати стверджують, що німці наступають з страшним завзяттям. Вони, кажуть французи, бояться втратити ініціятиву. Тому постійно наступають, а це спричинює величезне виснаження. Під обстрілом зникають цілі колюмни живих людей. Але це не спиняє наступу. Таке діється особливо в Фляндрії.

ПЕВНІ, ЩО ПОПАЛИ В ЗАСІДКУ І НЕ ВИДЕРЖАТЬ.

БЕРЛІН. — Німецькі військові певні, що аліянтська армія в Фляндрії буде цілкотито знищена. Кажуть, що вона вже тепер цілковито відтята від сполуки з Анґлією, а тим самим і від довозу свіжих сил. Вона вже ціла так якби попала в засідку. Стратеґія, кажуть німці, полягає тепер у тому, щоб нищити ту армію малими частинами.

МОЛЯТЬСЯ ЗА ПОБІДУ.

ЛОНДОН. — Неділя 26. травня була в цілій британській імперії неділею молитви за побіду аліянтів. Король і високі державні достойники були в Вестминстер Ебі, де відправляв кентербурзький архіепископ.

ПАРИЖ. — В Парижі населення молилось до св. Ґеновефи, патронки міста, щоб виратувала місто й край від нещастя.

НОВИЙ КОМАНДАНТ.

ЛОНДОН. — Британці відносяться з повним довірям до ґен. сер Джана Діла, що зістав начальником імперіяльного ґенерального штабу. Кажуть, що це той, на якого життя арабський начальник одного племени наложив наґороду в сумі $2,000. Ґен. Діл відомий зо своєї кампанії на Близькому Сході в 1936 р., де залізною рукою окоро завів порядок.

ЯК ВИДЕРЖАТЬ, ТО ПОБІДЯТЬ.

ПАРИЖ. — Відомий британський кореспондент, сер Филип Ґібс, заповідає, що аліянти побідять, як тільки зможуть видержати теперішній німецький наступ, себто вдержатись на північ і полудне від славної ріки Соми. Доперва пізніше зачнуться властиві страшні бої. Тоді це, що було досі, виглядатиме тільки як „вступне бойове слово". У вижданню і видержанню усі французькі надії. Вони знають, що міліони нових оборонців є готові до нових боїв і вже так якби стояли на поготівлі. Ґібс каже, що не треба попадати в розпуку, читаючи про перші невдачі, бо німці кинули відразу всі свої сили. Німці не є ніякими надлюдськими істотами. І для них прийде момент, коли їхні сили будуть на вичерпанні. Тоді дасться відчувати ще й те, що вони мають замало досвідчених офіцирів. Знову з французами буде навпаки.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
by the Ukrainian Press and Book Company, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 11 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order. За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

НЕЗАБУТНЯ РІЧНИЦЯ

Дня 28. травня 1916. року, коли вся Україна стогнала від війни, що шаліла на її землях, помер один з найбільших її синів, без сумніву найбільший чоловік галицької землі в нові часи.

Помер він був у 60. році життя, з котрого близько пів століття віддав на напружену й безкорисну працю для свого народу. Не було ділянки українського народнього життя, на котрій його невсипуща рука не лишила би свого незатертого сліду. Література, наука, суспільна праця, — кожна ділянка завдячує йому в небувалому ступні свій розвій і поступ. Через розділення України кордонами його діяльність до певного ступня обмежувалася кордонами, але це лише на хвилю, бо його голос був такий дужий, що його не могли здержати ні найціпкіші державні межі.

Щоби зясувати всю великість його духа, вистарчить поглянути на Україну перед його появою на сцену народнього життя та порівняти її з її станом у той час, коли він сходив зо сцени в могилу. Застав він Україну затуркану, прибиту, безпросвітну, темну, несвідому навіть свого національного „я". Над Дніпром уже появився був віщий дух Шевченка, але Галичина його справді ще не знала, хіба поверховно. На Великій Україні царат не давав розвиватися українському народньому рухові, а під австрійським пануванням український народ був такий темний, що не використовував навіть тих можливостей розвою, які їм австрійський закон і порядки давали. Люди, що хотіли направити цей стан, звичайно бралися до роботи поверховно. Іван Франко підняв думку, що тут треба братися до праці в самому споді, в самому коріні. Не можна обмежатися ні освітою, ні економічним піднесенням. Треба робити й одно й друге. Не можна обмежатися працею серед так званих вищих верстов народу, а треба працювати над селянами й робітниками.

Ідеї голошені Іванам Франком, були такі нові, що видавалися багатьом лячними. За те йому прийшлося перенести багато кпин, насмішок і переслідувань. Та вони його не зломали, бо, подібно як Тарас Шевченко, він відзначався непохитним характером, залізною волею. Завдяки його великому таланові, його непохитній праці й незломній волі він вспів за пів століття перемінити свій народ. Коли він сходив до гробу, Україна була зовсім інакша від тої, яку він застав при своїм народженні. Вона була свідома свого національного „я". Вона була вже активна на всіх ділянках, на яких проявляє своє життя модерна нація. Та що найзамітніше, коли помирав Франко, серед українського народу вже була воля стати самостійним паном на всій своїй землі й та воля вже тоді зазначувалася не лише заявами, але чинам, бо активною боротьбою за ідеал української держави.

Ідеалу цього український нарід ще й досі не здійснив, але велика пошана, в якій він держить память Івана Франка, свідчить про те, що він не спочине, поки не здійснить того ідеалу, про котрий Франко співав у складаних ним гимнах українського народу.

О. Сновида.

ЧОМУ ВПАЛА ПОЛЬЩА

Певно, національна думка вшехполяків могла захопити польську молодь а навіть сфанатизувати. Сеж була та молодь — тай не тільки молодь, що виховалася на україножерних романах Генрика Сенкевича з його „Вогнем і мечем", де звеличувалися війни давньої Польщі, поляків представлялося лицарським народом без страху й догани, а інші народи, особливо український, як розбійників, некультурну голоту. І дійсно, протягом останніх літ перед війною вшехпольська ідея — на велику злість правлячої в Польщі санаційної ґри-цілковито здобула собі польську молодь. Майже ціле студенство польських університетів було настроєне по вшехпольськи. Таксамо і середня верства народу і вільні професії. А по смерти Пілсудського й старшинський корпус. Отже, як сказано, вшехпольська ідея могла захопити і фактично захопила великі верстви польської нації. Але. . .

Але польська нація — цеж було заледви дві третини населення польської республики. І наївно булоб думати, що ідея національ-демократів польських могла зєднати під своїм прапором так звані „меншости", якими вона помітувала, яких щоденно в своїй пресі зневажала. Чи направду, як твердили вшехполяки — вже так високо підносилася культура польська над нашою стародавньою культурою? Культурою народа, що вже творив в Европі велику й потужну імперію, коли Польща ґрала ледві помітну ролю на нашім континенті? Або, чи направду визначався якимсь економічним ґенієм польський середній стан, що цілу торговлю в своїй державі і всі міста віддав через власну нездарність на поталу жидам?

Вшехполяки багато розводилися теж про культурні впливи на сході войовничого католицизму. Але дух польського католицизму був більше польський ніж католицький. Йому бракувала та широкосердність, яка єднає народи, бракувало всесвітньої екуменічної величі, яка виріжняла католицтво за часів його блиску й слави. Та й що за велика місія могла одушевляти той польський католицизм, натхнути його асиміляційною силою? Навернення „схизматицького Сходу"? Але якраз апостол вшехполяків Роман Дмовский і його сторонники — з ненависти до німців — стали адораторами того Сходу, адораторами Росії, що чарувала їх і лякала широчіню свого простору і „широчіню" російської душі. В імя **такого** католицизму, в імя **такої** культури, в імя „польніше віртшафт" претендувати на культуртреґерство, на асиміляцію, більш як третини населення республики — це було карколомне підприємство! Українські і німецькі „меншини" не були матеріялом на східних бретонців чи провансальців. Сі забаганки були виявом більше смішної претенсіональности, ніж грізної сили.

Вшехполяки застерігалися проти спроб трактувати польську державу як якусь многонаціональну нову Австро-Угорщину. Але впродовж цілого 20-літнього існування „нової" Польщі, в ній кипіла така міжнаціональна боротьба, в порівнанні з якою національні спори многонародної Австрії виглядали мов дитяча забавка.

Ні, могли вшехполяки день в день трактувати українців в Галичині чи на західній Волині як „тутешніх", як голоту без почуття національної свідомости — події політичного життя щоденно виявляли, що сі „тутейші" посідають таку національну свідомість, яку не польській державі годі було знищити.

Міг Ґрабский, сателіт Дмовского, пророкувати в 1919. році, що за 20 літ в Галичині не залишиться ні одного українця — історія жорстоко закпила з його „пророцтв": українці лишилися, але польська держава по 20 літах дійсно зникла. . . „Велика" всепольська ідея, мрія про велику однонаціональну державу від Висли до Волині показалася утопією в теорії, а на практиці привела до безнастанних міжнаціональних свар і бійок, які привели до хаосу у внутрішнім житті республики і до розхитання цілої державної будівлі.

Род Айленд, що є найменшим зо стейтів, є найгустіше заселений.

Населення Італії збільшилось в останніх 17 літах на 5,500,000.

Ґовернор Джан Винтроп привіз перші вилки до Злучених Держав в 1633 р.

Про сокола знають напевно, що він живе до 180 літ.

ІВАН ФРАНКО
(1856 — 1916).

ВЕЛИКИЙ КАМЕНЯР

В 24-ті роковини смерти Івана Франка.

Ніколи не було кращої пори для розпамятання життя і творчости Великого Каменяра — як тепер. Як за часів Франка, так тепер — найважнішим завданням є все ще праця над політичним, культурним і господарським двигненням широких мас. Навіть і методи праці мало змінилися від тих часів: Франко працював в умовинах недержавної нації — і тепер ці самі умовини. Є одна ріжниця — Франко закладав — так би сказати — підвалини нового життя народу. Ми маємо продовжувати будівлю і підтягати в верх. І ще та ріжниця — що Франко був майже сам, а тепер робітників прибуло і працю можна поділити на більше рук.

Але **праця,** вимоґа працювати на всіх ділянках нашого життя — лишилася та сама — і тут Франко є наш Великий **Учитель.**

...А я прикований ланцом
залізним стою
Під височенною ґранітною
скалою... —
...бо нам призначено скалу
сесю розбить...
„Каменярі").

Ось як образово представляє Франко свій обовязок, своє завдання і мету. Він робітник на народній ниві — не з доброї волі, не зі „своєї ласки" — але **невільник,** прикований до свойого обовязку залізним ланцюхом. А скільки в нас таких, що „ласку роблять" працюючи тут чи там у такій чи інакшій ділянці народнього життя — і вимагають великого признання, великих похвал і оплесків!... А в цьому порівнянні: **ґранітна скала** — під якою він розуміє **зміст** своєї праці — то яке це зрозуміння мужеське, всеобіймаюче, величне! Це значить — не замикати очей на повні потреби народу — на безмір праці у всіх ділянках — хоч би це була ґранітна скала, що може наповнити людину знеохотою і страхом. Бачити своє завдання на ввесь зріст! Для прикладу: були і в часах Франка люди, добрі патріоти, що старалися тут чи там щось зробити, чимсь причинитися для розвитку свойого народу. Коли це була справа освіти народу, то такий патріот написав одну чи дві книжечки і тим уважав своє завдання скінченим. А Франко бачив у своїй уяві великі, масові видавництва, народні університети, величаві просвітні доми! Бачив потребу двигнути нарід на такий щабель, на якім знаходилися культурні народи Західньої Европи! І не тільки в культурно-освітньому відношенні, але в політичному, господарському, у всякому! Він бачив величезну скалу, там де інші бачили тільки маленькі горбки.

„І нам призначено скалу сесю розбить"... Нам **призначено!...** Це було признання над собою вищого закону, вищої інстанції, яка не допускає іншого виходу, дезерції... Своє життя віддати на службу Нації — Франко уважав своїм **призначенням!...** Чи кожний з нас — працю для рідного народу уважає своїм життєвим призначенням?

І цю свою життєву програму, яку Франко проголосив у заранні свойого життя — він здійснив, він справді „розбив цю скалу". Те, що виконав Франко сам — було на міру цілого покоління працівників. Він перший орґанізує **політично** широкі маси загулюканого простолюддя, приводить їх до свідомости їхньої людської і національної гідности, їхніх справ. Він підносить **освіту** народу, видаючи безліч книжок, орґанізуючи популярні видавництва, реферати, часописи. Він водночас — творець **культури** народу, він пише високомистецькі літературні твори — повісти, оповідання, поезії, драми; перекладає з чужих мов; бере під свою опіку молодих письменників, завдаючи собі важкий труд переглядати і справляти їхні писання. Він присвоює рідній **науці** великі досягнення західньо-европейських учених, популяризуючи їхні думки, та перекладаючи їхні твори. Він опрацьовує водночас важні проблеми **рідної науки,** збирає ввесь культурний словесний матеріял (пісні, пословиці і т. д.) для вжитку інших. Він водночас і **економіст,** займається господарськими справами народу і таксамо тішить його кожна нова господарська станиця, нехай це буде навіть звичайна крамниця на селі — як і гарна книжка, переклад, навіть образ. Він досліджує **старовину** народу, старі історичні літературні, мистецькі памятки. Він їздить аґітує, — **живим словом** впливає на „хід справ" — бо темпо розвитку видається йому заповільне. Він водночас **виховник** народу — він впоює йому засади життя, що ведуть його „до свободи", до чести". Він врешті **пророк,** що ставить перед народом ідеали і вказує йому шлях, яким він має йти.

Франко був усім для народа — неначе Мойсей, що цілий нарід був його дитиною, його родом, його честю і славою. „Народе мій" — каже він у своїм „Прольоґу" — тільки Франко міг сказати те слово „мій". І цьому великому Учителеві, Пророкові, Батькові народу — ми складаємо поклін в кожні роковини Його смерти. Нехай же цей поклін вийде з найглибшого зрозуміння Франкової жертви і Франкового ґенія.

Микола Голубець.

ЖОВТІ ВОДИ

Історичний роман.

(56)

— Знаєш вашмосць, що тобі за таку експедицію належиться?

— Що ласка вашої світлости.

— По закону й по заслузі, належиться паль вашмості!

— Трудно, коли нічого кращого не має ваша світлість на заплату за вірну службу й небезпеку життя та здоровля...

— Не плач вашмосць! Посаджу тебе не на палі а на старостві, якщо зумієш тримати язик за зубами. Це одно, що від тебе вимагаю, а староство тебе не мине.

— Життя моє й здоровля в руках вашої світлости — поклонився в пояс Биховець.

— Тому мовчи й нічому не дивуйся, а там уже нагорода не забариться. Тепер іди й звели припровадити це посольство від ребелізантів.

Биховець поклонився й вийшов. За хвилину кабінет Яреми почав наповнюватися рукодайною службою й гістьми як усе, скільки разів Вишневецький відправляв послухання. Небаром вернувся й Биховець, ведучи посланців Хмельницького.

Післанці ввійшли в кабінет мовчки й з повагою, але без принижености, до якої звик Ярема, поклонилися.

— З чим і від кого прибуваєте? — запитав посланців.

— Від його милости пана сотника чигиринського, а тепер старшого Війська Його Королівської Милости Запорзького, Богдана Хмельницького, з листом до їх світлости князя Яреми Корибута Вишневецького!

— Від колиж то пан сотник зважився на листування зі мною?

Поперед послів виступив їх провідник, наказний сотник Сухоручка й, кланяючись по звичаю в пояс, подав князеві листа. Ярема взяв листа кінцями двох пальців і, похитавши ним, швирнув пакетом у найдальший кут кабінету. Посли насторожилися. Сухоручка закусив губи з досади.

— Від лотра й інфаміса листів не читаю! — процідив Ярема крізь зуби й мов шакаль вдивився в обличчя збентежених послів. Сухоручка приблід ще більше, зрозумівши, чим закінчиться його посольство. Порозуміли це й його товариші. Всеж таки Сухоручка, придаючи свому голосові поваги й твердости, сказав:

— Наша річ лист його милости пана Хмельницького вашій світлости доручити, а там уже не наша справа, як його приймуть.

Сказавши це, Сухоручка відступився кроком назад і станув у гурті своїх товаришів. Тимчасом з гурту княжих заушників висунувся пан Мясковський і шепнув щось князеві на вухо.

— Не треба! — ревнув Ярема й стукнув пястуком по столі.

Переглянулися по собі посланці, заметушилися придворні,

— Виведіть їх геть відсіля й варту коло гільтаїв поставте! — вирішив Ярема, показуючи посланцям двері.

Козаки понурилися, але з місця не рушали. Сухоручка, виручаючи товаришів, промовив::

— Не по звичаю, ваша світлосте, послів трактуєш, контра морес посланців його милости пана Хмельницького деспектуєш.

— Геть мені з очей! — ревнув Ярема й кількох покойовців кинулося виводити козаків з кабінету.

Сухоручка, старі звичаї зберігаючи, поклонився ще раз у пояс і шапку на знак дізнаного деспекту до ніг Яремі кинувши, вийшов у супроводі товаришів і покойовців.

Довго сидів Ярема мовчки й вдивлявся у двері, якими вийшли післанці, ждав на похвали й оплески за свій непримирний крок. Та якось ніхто на слово не зважувався. Нарешті промовив сам Ярема:

— Хай хто хоче з паном Хмельницьким пактує, але не князь Вишневецький!

— Післанців публіко приймати й листи від таких панів читати, це все одно, що ребелі потурати — почав Мясковський. — Та коли вже ті гільтаї вийшли, не шкодилоб вашій світлости, хоч одним оком глянути на те, що пише пан Хмельницький...

— Не треба, сказав я вже вам раз і непотрібно повторюю. Зате ви мені порадьте, що я маю зробити з тими зайдиголовами, що того зрадника Речі Посполитої за пана признавши, себе його парляментарями а навіть послами титулують.

Зпоза княжого крісла виступив придворний капелян, ксьондз Муховецкі й промовив:

— Коли в справах военних панове рішати покликані, то в речах мира й злагоди, може й слово духовника, слуги божого, придасться.

— Говоріть, отче! — озвався Ярема.

— Замало ще ми про кроки й заміри пана Хмельницького знаємо, аби його так, з гаряча, за ворога Речі Посполитої й ребелізанта трактувати. З панами Канєцпольським і Потоцьким пан Хмельницький задерся й може не так для бунту, як для власного безпеченства в степи подався. Зрештою, що він думає й на що важить, можнаб з того листа вичитати. Я радив би таки лист прочитати й якщо в ньому нема чого проти особи його світлости нашого пана й проти Речі Посполитої, я радив би таки з післанцями пана Хмельницького по звичаю й закону поступити.

Ярема скипів. Щераз ударив пястуком по столі й зірвався на рівні ноги:

— Та що ви панове, діти чи що? Таж це очевисте, що пан Хмельницький, проти Речи Посполитої й коронних диґнітарів виступивши, фаворів собі й союзників поміж нами шукає. Та поки в тій груди серце польське б'ється, поки та правиця здібна ще шаблю стиснути, не зважиться жаден зрадник нам своєї брудної лапи простягати. І знайте це, що не скорше спічну, аніж того суботівського розбишаку в ликах до стіп Речі Посполитої приведу, його однодумців на палі порозсаджую, а збунтоване хлопство назад у ярма канчуками позаганяю!

(Дальше буде).

Володимир Дорошенко.

ЩО ЗНАЛИ НА ПОЛЬТАВЩИНІ ПРО ГАЛИЧИНУ У 80—90 РР. XIX. В.

Колись про Галичину, її населення та відносини політичні, суспільні й національні в російській займанщині мало хто і знав поза окремими одиницями. Збирався був Галаган видати в 70. роках мин. ст. окрему брошуру про Галичину, але, на превеликий жаль, нічого з цього наміру не вийшло — видно не знайшлося нікого, щоб таку книжечку зладив. І аж з кінцем 90. рр. почав містити покійний Леон Васілевський статті про Галичину в російських поступових журналах і з них склалася досить показна книжка під заг. „Современная Галиція" (Спб. 1900), що вийшла невдовзі другим виданням. По українськи появилися подібні брошури В. Доманицького аж 1909—10 рр. накладом київської „Просвіти". Але вже тоді виходила в Україні своя преса й ширший загал уже щось знав або чув про братів за кордоном. Але давніше не так воно було.

Народ, очевидно, нічого не знав, а інтеліґенція мала неясне поняття про Галичину як край, населений словянським племенем „руссиновъ", ніби споріднених із „русским" народом великого російського царства, але що це за племя, — 99% „малоросов" знали стількиж, що й пересічний москаль: от, мовляв, є Русь Велика, Мала, Біла, Чорна (на Литві), Жовта (на Далекому Сході), а це „Червона" — австріяцька чи „венґерська", понімчена, покатоличена — якась наче вже й не Русь, а бозна яка потороча, що не має ніякої будуччини й, очевидно, пропаде, розпливишся в німецькому морі. Розуміється, „не пропалаб", себто не затратилаб своєї „русскости" й віри православної, якби була вкупі з іншими „русскими" племенами, що складають разом єдиний „русский" народ під могутнім скиптром православного русскаго царя. Але коли і як ця „зарубежная" Русь опинилась у володінні чужинецького царя, ніхто не міг сказати до-ладу. Виходило, що сталося це в доісторичному часі, коли ще не склалася міцна російська держава. От таке поняття міг мати і я, коли, переглядаючи малим хлопцем відомий російський журнал „Нива", що його передплачувала моя мати, надибав там знимку української деревяної церкви з „Венгерской Руси".

Аж десь у 1893—94 шк. році, бувши вже в 4-тій клясі ґімназії, почав я вперше знайомитися з Галичиною з „Зорі", яку поширював серед нас покійний Василь Совачов через старшого за мене мого товариша Саву Волошина, що був тоді завзятим українцем і багато причинився до ширення української самосвідомости в нашій клясі. (На жаль, пізніше, перейшовши до Москви, де дядько його був директором Технічної Школи, Сава збувся юнацьких мрій і став ренеґатом).

Перейшовши в 5-ту клясу, я був прийнятий у тайну ґімназійну громаду, де великий вплив мали саме свідомі українці. Громада наша мала велику й гарну бібліотеку, якою завідував Совачов, опісля, як він, скінчивши ґімназію, пішов до київського університету, його сестра, а згодом і я. Було в ній чимало українських книжок, які за нашого часу представляли велику біоґрафічну рідкість, бо царський уряд не дозволяв їх передруковувати: „Чорна Рада" Куліша та видання 60—70. рр., між іншим і повісті Федьковича з передмовою Драгоманова, що вперше познайомила нас із галицько-українським письменством.

Крім того діставала Громада з Києва через Совачова й українські книжки галицького видання. Пригадую собі заборонену цензурою книжку „Сибір" Кенана, яку читали не лише свідомі українці, але й малороси-общероси задля її цікавого змісту.

Не легка це була річ читати „серіозну" книжку по українськи, та ще друковану галицькою літературною мовою. На кожній сторінці було кільканацять слів нам або невідомих або незвичних, яких значіння треба було догадуватися, але цікавий зміст перемагав усі трудноші. Я акуратно виписував до записника невідомі слова і так поволі вивчав українську літературну мову, підшукуючи відповідні російські вирази.

Фонетика не справляла нам ніяких труднощів, навпаки, була для нас легка і зрозуміла, зате тяжко було нам читати книжки, друковані етимольоґією з її дашками, ѣ, тощо, бо призвичаєні до російського правопису й вимови, ми мимохіть читали й етимольоґічні друки зросійська, вимовляючи ѣ не як і, а як є, та не зважаючи на дашок над ô. Разом із тяжкою, незґрабною мовою, якою відзначалися переклади „найзнакомитших повістей" вид. „Діла" — памятаю, читав я „Дидерота", справляла нам етимольоґія величезні трудноші, але ми завзято їх поборювали самотужки, без чужої помочи й без словників, бо крім дрантивого словника Пискунова не мали ніяких. Ми навіть не сумнівалися щодо правильности й чистоти тодішньої галицької мови, свято вірячи, що так і має бути, що то вина по нашому боці: мовляв, ми так зросійщені, що не годні як слід розуміти своєї літературної мови. У нас навіть появилася якась пристрасть до незвичних слів, що їх ми стрічали по галицьких видавництвах. Так нам чомусь дуже до вподоби припало слово „позаяк", якого ми довго вживали, навіть бувши в університеті, часто в формі „позаяк тому, що"...

В старших клясах ґімназії ми вже й самі передплачували Франкове „Життя і Слово", рискуючи вилетіти зо школи й попасти ще й у буцеґарню. Приходило воно до нас безпосередньо з Галичини поштою, друковане на тонесенькому папері, в дебелих синіх копертах на ріжні приватні адреси, між іншим і на моє імя. Одна книжка розділювалася по кількох копертах, а що деякі посилки пропадали, то ми звичайно діставали тільки якусь частину книжки, але через це вона не переставала бути для нас цікавою.

Все ми робили самотужки, при допомозі хіба лише Совачова. В цілому місті не було нікого із старших громадян, який допоміг би нам у наших змаганнях відродитися національно. Навіть наш добрячий ґімназійний лікар Карпинський, чоловік відомої акторки Затиркевич-Карпинської, хоч сам українофіл, стояв осторонь від нас. Другий українофіл Маценко, що склав книжечку „Прилуччина" й дописував до київських ґазет, хоч і ближче стояв до нас через свою дочку ґімназистку, то не мав впливу на наш світоґляд. Властиво батьком нашого руху був Микола Міхновський (1873—1923), але не безпосередньо, бо не жив у Прилуці. Син попа з Прилуччини, був він якийсь близький родич, чи не брат у перших, трохи молодшого від себе Совачова (1876—1924), через нього власне й впливав на нас.

Раз збуджені від національного сну, полищені ми були на наші власні сили, а тимчасом були ми такі недосвідні й так потребували помочи, здані властиво на самих себе, у глухій провінціяльній норі, далеко від широкого світу. Здається у трохи кращому становищі були наші сусіди лубенські гімназисти, збуджені до національного життя покійним Вол. Шеметом (1873—1933). У всякому разі їм належить ініціятива навязання взаємин із нами. Були ми вже у старших клясах, як прибув до нас їх делеґат Павло Спішило, високий, ставний і гарний хлопець, великий красномовець-ентузіяст. Він значно підбадьорив нас у наших змаганнях. Ото він і завіз до нас моду на такі галицькі вирази, як позаяк. Від звязків з одною гімназією дійшло й до ширших взаємин — до зорґанізування зїзду середньо-шкільників.

Здається, чи не при цій оказії хтось із нас — прилучан або лубенців — побував у Кониського і дістав благословення для нашої роботи. Це було великою моральною піддержкою й заохотою для нас у наших змаганнях. А так у своїм осамітнені ми держалися властиво поміччю Галичини. Галицькі книжки й часописи (Зоря, Життя і Слово) піддержували в нас національний огонь. Це свідчить, як нам треба було живого слова, наочного прикладу, щоб набрати твердої певности, що наш шлях спасенний, що зусилля наші не марні. Згадуючи колишні наші змагання й національний ентузіязм, можу запевнити, що будь Полтавщина на місці темної Волині сусідкою Галичини, то національний рух обняв би її ще швидше й сильніше — миб табунами відвідували її й возами пачкували книжки. Живий бо приклад всестороннього національного життя не міг би не дати могутнього імпульсу. А то хоч із Галичини йшло до нас світло, алеж кругом нас була національна тьма й легко було заломитися. Чи довго зможемо ми ставити чоло російській могутності, перебороти денаціоналізаційний вплив російської (держави, культури, літератури, школи, коли по всіх інтеліґентніших сімях в Україні рідною мовою є вже московська? Коли навіть українофіли, заговоривши про щось поважне, переходять на обще-понятний язик? Чи може бути наша мова знаряддям літератури, науки і т. п., чи буде мовою інтеліґентної родини, чи це можлива річ, не утопія?

Здавалося все навкруги нас гукало: Даремна надія! Спускайся, куме, на дно! Але, роздираний внутрішніми сумнівами, я завзято відбивав атаки обрусителів, хоч сам уже не був певний життєвости українського руху.

У такім душевнім роздвоєнні поїхав я влітку 1897. р. до Біловізької Пущі разом із своєю мамою до своєї тітки, що була замужна за управителем цього величезного маєтку, що належав царській родині. І от у цьому глухому закутку широкої української землі знайшов я несподівано той живий приклад, який переміг мою зневіру і зміцнив віру в остаточну перемогу української національної справи. Управа Пущі творила окреме урядниче містечко, де жили лісові інжініри зо своїми родинами. Були це такі знайомі мені російські інтеліґенти ріжного походження, — москалі, малороси, німці, з якими у мене не було нічого спільного. Та ось серед цієї сірої юрби чиновників я стрінув цікаву людину, що виріжнялася зпосеред інших. Це був лісничий Крушевський, поляк, брат досить відомого професора порівняльного мовознавства в казанському університеті. Крушевському, як полякові, властиво не вільно було служити на державній службі в „Западно-русском" краї, але якась протекція допомогла йому тут улаштуватись. От у його хаті я побачив сімю, інтеліґентну, поступову, що хоч жила між москалями, але не була московською. З жінкою й дітьми Крушевський балакав по польськи, а з нами він і його родина по російськи. І нікому це не видалося чимсь дивовижним, неприроднім. Отже й ми, українці, можемо йти слідом поляків, думав я. Зазнайомившися ближче з Крушевським, який щиро-прихильно поставився до мене, я якось під час спільного проходу чи поїздки по пущі звірився йому зо своїми сумнівами щодо будуччини українського руху і він мене підбадьорив, заохочуючи йти вибраним шляхом та вказуючи саме на приклад маленької Галичини, де українці мають своє шкільництво, навіть університетські катедри, пресу, розвиваються на економічному й політичному полі. Його живе тепле слово та приклад його родини цілком розвіяли всі мої сумніви і я вернувся додому наче новонароджений.

(Кінець буде).

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

НЮАРК, Н. ДЖ.

Спостереження з вистави „Траґедія Карпатської України".

Прочитавши в „Свободі оголошення вищезгаданої фільми я, з почуття національного обовязку, рішила побачити її. Цеж картини трагічних подій, які ми тут так болюче відчули! Цеж найновіші сторінки історії тієї частини нашої батьківщини, що своєю геройською поставою в нерівному бою заманіфестувала перед цілим світом незгнуту волю українського народу жити державним життям!

Та на виставі я завважила немало такого, що каже мені сумніватися, чи аранжери цієї вистави в Нюарку числилися з національним почуванням якраз з тієї української публики, для якої згадана фільма призначена. Наприклад, чекаючи під театром, я бачила як один мужчина приніс оголошення та наліпив їх на знимки з Карпатської України. Оголошення були в анґлійській мові з великим наголовком „Наслідки наїзду націстів на Польщу". Мені дуже не подобалося, що картини з наїзду мадярів на наші землі були прикриті оголошеннями про наїзд німців на Польщу. Цеж, я зрозуміла, мала бути українська вистава для українців. Як могли й сміли менажери української вистави на це погодитися!

Купила білет, ввійшла до театру й нетерпеливо жду на виставу української фільми. Чую, що позаду мене говорять по польськи. Думаю собі: нехай подивляться ляхи як наші українці на Закарпатті боролися за волю. Входить більше публики, але по мові пізнаю, що публика мішана — українці й поляки. Виглядає на якесь „вспулжице". Один поляк привитав другого ударом у плече, але так здорово, що тому другому замало голова з карку не злетіла. Взагалі поведення тієї мішаної публики було некультурне. Відтак бачу, що зачинають роздавати якісь летючки. Дістається й мені до рук одна летючка. Дивлюсь, а це в польській мові оголошується польська фільма „Павел і Ґавел", як частина оцеї вистави. Це мене страшно обурило і я хотіла вийти, але саме тоді згасили світло й зачалася вистава. Як першу „атракцію" показували польську фільму „Павел і Ґавел". Згодом я пішла до чоловіка, що відбирав білети та спиталася, що це все значить, що оголошувано українську фільму, а показують польську. Він, змішаний, відповів, що зараз зачнуть показувати українську фільму.

На діліж друга фільма не була українська, як той добродій був мене „поінформував", а знова польська. Це були картини з наїзду німців на Польщу. Показували, як то німці заставляли до роботи тих, що передтим не хотіли працювати. Та робота пригадує нам американську „роботу" на Доблю-Пі-Ей. Одна сцена в тій фільмі мені дуже подобалася. Там жовнір скидає з якогось будинку польського орла. Тоді я з радости в долоні заплескала. Може дехто з читачів скаже, що я не повинна була того робити. Моя відповідь та, що я бодай у той спосіб хотіла відплатитися ляхам за їхні знущання над українським народом, а також і за те, що вони мойому рідному братові здоровля зруйнували.

Потім уже висвітлювали фільму „Траґедія Карпатської України". Фільма, загально взявши, цікава, повчаюча, і на свідомого українця робить додатне враження. Декотрі сцени такі, що зворушують, підносять на дусі та скріпляють віру в силу й життєздатність українського народу. Кожний правдивий українець повинен ту фільму побачити.

Зле тільки, що аранжери псують виставу додатками фільм наших національних ворогів - гнобителів. Наша національна честь і пошана до героїв, що згинули за волю українського народу, вимагає, щоб українських фільм із визвольної боротьби не засмічувати польськими „Павлами і Ґавлами". Не сміймо робити цього навіть тоді, колиб це дало кілька долярів більше приходу.

Дивне також це, що фільму висвітлювано в такій закутині міста, яка для більшості нюарських українців майже невідома.

П. Онищук.

ДЕ ДВОХ СВАРЯТЬСЯ, ТРЕТІЙ КОРИСТАЄ

Канадійський парлямент ухвалив був тому кілька літ, що всякі грошеві виграваки на льотеріях має право конфіскувати уряд тої провінції, де жиє той, що виграв. Досі з того права уряди провінцій не користали а деякі провінції давали дозвіл виграючому спокійно вибрати собі виграну суму на власний ужиток.

В Едмонтоні виграла недавно пані Анна Дідик $1,000 на тикет, куплений за 50 ц. До виграної суми зголосилися також пані Анастасія й Орипія Стефанець і зажадали $666 на тій основі, що пані Дідик обіцяла їм, при купні білету, що на случай виграної, поділяться всі три на рівній части. Колиж пані Дідик дійсно виграла $1,000, вона відмовилася поділити виграну суму. Тоді п. Стефанець віддала цю справу до вирішення судові. Тим часом про все довідався пров. уряд і опираючись на кримінальнім кодексі головний правник провінції удався теж до суду, щоб суд признав цю суму пров. урядові. Суд відложив тому розправу обох жінок на пізніше а наперед полагодить домагання уряду, що намігся скористати зі щастя пані Дідик. Якщо уряд виграє справу, то жінки будуть лиш ковтати слинку. Добре каже українська пословиця: „Де два бються, третій користає".

ПІДОЗРІВАЮТЬ СПРОБУ САБОТАЖУ

В околиці Філд, Онтаріо, на складах Філд Ломбер Ко., вибух вогонь, який спалив 3 мільони стіп дощок. По одногодинній борні з вогнем ледви вдалося його погасити. Є підозріння, що це був саботаж, бо тоді, коли вдалося пожар погасити, він вибухнув знова в іншій частині сладу.

ФРАНЦУЗЬКІ ЖОВНІРИ-БРАНЦІ ПІД НІМЕЦЬКОЮ СТОРОЖЕЮ.

ПРОТИ СЕПАРАТНОГО МИРА

ЛОНДОН. — Британійський міністер пропаганди Алфред Купер остерігав французів через радіо перед небезпекою, яка їм грозилаб, колиб Франція заключила з Німеччиною сепаратний мир. Німеччина, казав він, ніколи не додержувала мирових договорів. Обєднані, ми повинні виграти, а розлучені, можемо програти, казав Купер. І додав, що Німеччина намагається тепер на усі лади розділити аліянтів, щоб відділити Францію від Англії.

ДАЕС ЇДЕ ДО БОФАЛО

ВАШИНГТОН. — Конгресмен Даєс, голова комітету дослідів неамериканських активностей, виїхав враз зо своїм секретарем до Бофала, де має розпочати досліди над одною чужинецькою організацією, що працює на користь якоїсь чужої держави. Імені тої організації не виявлено. Даєс заявив, що навіть членство тої організації було затверджуване чужою потугою.

Скінчивши з тою організацією, Даєс виїде до Нового Мексика, де працюють на шкоду Америки комуністичні агенти.

НЕВДАЛИЙ АТЕНТАТ НА ТРОЦЬКОГО

МЕКСИКО СИТІ. — Поліція ствердила, що в замаху на Льва Троцького, підчас якого просічено кулями спальню Троцького, брало участь двайцять осіб, майже всі чужинецького походження. Серед них були щонайменше два американські громадяни, мабуть російського походження, один на назвище Минк. Троцький врятувався в той спосіб, що разом з жінкою сховався під ліжко.

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ ПРОТИ ЗБРОЄННЯ

НЮ ЙОРК. — Комуністична партія Америки на своїй річній конвенції висказалась проти теперішнього американського зброєння, закидаючи йому імперіялізм. Водночас ця конвенція назначила своїх кандидатів до президентських виборів. На президентського кандидата знов поставлено Ерла Бравдера, а на заступника Форда.

ЗА 30-ГОДИННИЙ ТИЖДЕНЬ

НЮ ЙОРК. — Конвенція юнії кравецьких робітників рішила домагатись 30-годинного тижня праці. Також натаврувала комуністів, яких уважає шкідливим елементом по робітничих юніях.

УКРАЇНЦІ ДЕНТИСТАМИ

Цього року в Канаді покінчили дентистичний факультет 13 студентів, між котрими є трох українців: Петро Мильський з Давфін, Ман., В. М. Велґан з Пелі, Саск. і Павло Варшавський з Мондер, Алта.

„БЛІЦКРІҐ" З ПОВІТРЯ.
Бельгійські літаки, знищені німцями. (Радіова світлина, прислана з Берліна).

Франц Коковський.

ЖУКІВ

Східним берегом бережанського ставу, здовж залізничих рейок ідемо з Бережан на північ. Високий, може більше, як на два поверхи, беріг „Глинки" — так називається південно-східня частина цього берега — шумить доспіваючим збіжжям, красується червоними маками, синіми блаватами. Денеде висуває несміло свою головку фіолетний кукіль, денеде, при самому березі, вистрілив угору білий ромен.

Тихе, темне плесо води прорізують дикі качки, нурці, вгорі кружляють та скиглять риболови, стрімкий, високий беріг обсіли берегові ластівки, що сотнями, тисячами гніздяться в глибоких норах-гніздах. Найбезпечніше їм там, ніхто до них не доберється.

Скорою ходою минаємо давніше загально-відомий „Кайзервальд". — Спомину та сліду по ньому стільки, що сама назва. Дерева, ба, навіть кущі повирубували та попродавали ті, що лісову господарку дібр Потоцького довели до руїни. Ще дальше, три кільометри ходу — й ми в Гиновичах. Подивляємо гарну, нову церкву, що пишається на горбику в селі, минаємо маленьку залізничу станцію та переходимо на гостинець. Відсіля вже тільки один кільометер до Жукова.

На самому краї села витають нас руїни памятника. Це памятка з 1919. року, бо тоді невідповідальні руки розвалили й потоптали памятник Тараса Шевченка, що його поставили жуківці в 1914 році. Побіч памятника переходили австрійські, німецькі та мадярські війська, московська навала, а памятник стояв цілий до червня 1919. року.

Сьогодні з нього — руїни...

***

Історичні згадки про Жуків знаходимо в „Актах Гродских і Земских" уже в XV. сторіччі; треба догадуватися, що оселя існувала вже за княжих часів. Жуків — подібно, як інші оселі Бережанщини враз із самими Бережанами, переходив із рук до рук; від наших бояр до польських багатіїв-можновладців, перетерпів татарські, турецькі та московські наїзди й із колись багатої оселі ставав щораз біднішим селом.

Та споминів про ті часи лишилося небагато, хіба те, що старі діди розказували колись, як казку-леґенду. Але й то забувається помалу...

***

Для нас, бережанців, важніше та ближче серцю — недавнє минуле Жукова. Це село може почванитися тим, що з нього вийшов перший почин українського національного руху на бережанський повіт, що тут був той осередок, відкіля творче проміння національної свідомости поширювалося на ввесь повіт. Тут жив і діяв пок. Сильвестер Лепкий батько Богдана, відомий поет, тут снувалися мрії, випрацьовувалися пляни дальшої праці.

І треба щиро сказати, що колиб не такі піоніри національної думки, як пок. д-р Андрій Чайковський, о. Сильвестер Лепкий, о. Гр. Кончевич, о. Гавришо, а з живих о. Михайло Мосора, не булоб у повіті того великого росту національної свідомости, що його в девятьсотих роках підсилила молодша ґенерація з пок. д-ром Володимиром Бачинським начолі.

А головою та душею всього був п. Сильвестер Лепкий, відомий громадянству поет, що писав під псевдонімом Марко Мурава. Минулого року святкували ми 35-ті роковини Його смерти. І треба було тоді бачити селян Жукова, Гинович чи Шумлян, що належали до парохії Покійного, треба було чути те, що вони, старші та молодші, говорили, щоби зясувати собі вагу та значення рідні Лепких для цих сіл, для повіту!

***

Широкою, досить добре вдержаною вулицею, що її назвали іменем Богдана Лепкого, переходимо попри гарний будинок читальні на приходство. Старого парохіяльного дому, де жив колись пок. Сильвестер Лепкий із ріднею, нема. На його місці новий. Але мені здається, що от-от на порозі появиться Покійний, усміхнені очі та сердешні слова повитають мене... Мене... кільканацятилітнього юнака...

Тільки... що в мене вже давно посивів волос і юнацькі літа давно, давно минулися!...

За домом сад.

Не багато з нього осталося, але все ще пишається в ньому памяткова груша. Не одна хвилина проминула там на щирій, сердешній розмові, не одна стрічка Богданових поезій зродилася там...

А Франко, а Чайковський, а всі інші, що гостювали в Жукові, не одну хвилину пересиділи під цею грушею, не одна думка, не один плян зродився там.

***

Внизу широкий яр Золотої Липи пишається травами, а поміж ними веться срібна ріка.

„Одинокий сиджу над рікою,
Одинокий з думками, журбою"—

так і дзвонять мельодійні поетові слова. А перед нами видніють здалеку маленькі хлопські навки. Леґіт вітру пестить золоте колосся, пошум збіжжя мішається з пошумом хвиль...

Та ні...

„Це не хвиля шумить,
Не ріка котить срібні хрусталі.
То невпинно пливуть
У невідому путь
Хлопські сльози, терпіння, печалі...".

ПРЕСА ПРОТИ ЧУЖИНЕЦЬКОЇ ІМІҐРАЦІЇ

В манітобській ґазеті „Ґловб енд Мейл" появилася редакційна стаття, проти чужинецької іміґрації до Канади. Статистика виказує, що в минулім році прибуло до Канади більше як тисячу німців в порівнанню до сімсот іміґрантів з північних европейських країв. Більше число німців приїхало сюди як осіб англьо-саксонського походження. Стаття висловлює побоювання, що ці новоприбувші німці можуть, у відповідний час, стати „пятою колюмною" для завоювання Канади для Німеччини, як це робиться в европейських краях. Українців прибуло до Канади минулого року 1,500 осіб, жидів коло 1,300. На 16,200 всіх іміґрантів, 12,600 були небритійського походження.

„Ґловб енд Мейл" дальше пише, що чужинецьке населення Домінії в близькій будучности перевищить число канадійського англьо-саксонського населення. Редактор твердить, що це загрожує британським інституціям в тім краю і радить домініяльному урядові не допускати до дальшого збільшення чужинецької іміґрації, якщо він бажає забезпечити існування в Канаді британських традицій.

ВИНАГОРОДИ ЗА ВБИТТЯ ВОВКІВ І КУҐУАРІВ

На підставі міністерського розпорядку Канади призначено нагороди за вбиття лісових вовків і куґуарів, які дуже розмножилися і загрожують дичині в провінції. Згадані нагороди буде виплачуватися мешканцям провінції і вони будуть виносити $10 за вбиття лісового вовка, а за вовченя $5. За вбиття куґуара буде виплачуватися $20 за штуку. Оба вуха на шкурах вовків або куґуарів мусять бути цілі. Леґіслятура призначила на фіскальний рік 1940/41 $8,000 як квоту, з якої згадані нагороди має виплачуватися.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

УКРАЇНЦІ, ЩО СКІНЧИЛИ ФАРМАЦЕВТИКУ

Цього року в Канаді чотири українці скінчили фармацевтику на албертійськім університеті і одержала дипломи на ведення аптики. Ними є: Осип Фербей з Едмонтону. Ришард Гелета з Нового Кийва, Росел Еллен Никифорук з Веґревил і Семко Середа з Ледук.

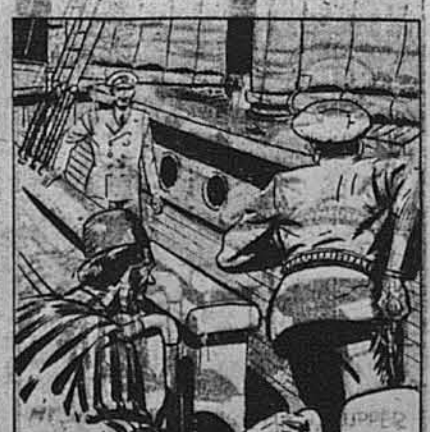
СОТВОРІННЯ, ЩО ЖИВУТЬ БЕЗ ГОЛОВИ.

Коли якомунебудь сотворінню відітнемо голову, майже все воно гине відразу. Природники слідкували за рухами комах, коли втратили голову. Не всі поводяться однаково: хрущі перевертаються в цюж мить навзнак, сверщок стоїть кріпко на ніжках і по смерти. Дуже меткі та рухливі комахи, як напр. мурашки, бджоли лежать непорушно та щойно за якийсь час наче починають відчувати, що вже не мають голови. Мотилі, мухи та бурчимухи переносять таку операцію зовсім рівнодушно. Мотилі літали вісімнайцять днів після того, як природники для досвіду пообривали їм голови, а сверщки скакали ще тринацять днів. Стверджила теж, що комаха, хоч уже не має голови, реаґує на дотик, так як і сама голова, яка зовсім не тратить вразливости, яка виявляється у руках вусиків.

ТАРЗАН, ч. 13. Пірати на покладі.

Разом з увязненим Тарзаном пірати почали потайки вдиратись на поклад корабля „Сквида". Але капітан Мек-Ґреґор учас це запримітив.

„Ти, Скупере, ти нікчемнику!", закликав він. „Що ти задумав робити на покладі мого корабля?"

„Не твого, тільки мого корабля. Я його собі забираю", відповів Скупер витягаючи водночас револьвер з кишені.

Тарзан, хоч силу свою вже відзискав, але був на стільки обережний, що цього не виявив. Саме тепер був час для нього ділати.